

Rijke landen doen aan landjepik in Afrika

16-10-2010, 16:49

AANGEPAST 17-10-2010, 12:47

BUITENLAND

Door buitenlandredacteur Esther Bootsma

Is dit neokoloniale landjepik of biedt het Afrika juist kansen? Rijke landen kopen of leasen momenteel grote stukken landbouwgrond in Afrika, om er voedsel te verbouwen voor hun eigen bevolking. De landverkopen zijn zo massaal en de deals soms zo schimmig, dat internationale organisaties zich zorgen maken.

De wereld moet in elk geval scherp in de gaten houden dat arme Afrikanen er niet de dupe van worden, waarschuwt onder meer Oxfam/Novib op Wereldvoedseldag. Want het spookbeeld doemt al op dat straks vrachtwagens vol voedsel uit Afrika vertrekken, terwijl de Afrikaanse bevolking honger lijdt.

Het is vooral de angst voor een wereldwijde voedselcrisis die rijke landen en opkomende economieën naar Afrika drijft. Zuid-Korea, China en Saudi-Arabië hebben al honderdduizenden hectaren gekocht in onder meer Ethiopië, Sudan en Mozambique. Ze verbouwen er graan, rijst, aardappelen en andere gewassen.

Neokolonialisme

Een positieve ontwikkeling, vindt de Wereldbank, omdat de Afrikaanse bevolking zelf óók profiteert van deze landbouwinvesteringen. Ze krijgen toegang tot banen, infrastructuur, kennis en technologie. Maar critici zijn bang dat de armste Afrikanen door buitenlandse tractoren van hun land worden verdreven en daar juist helemaal niets voor terugzien. Zij noemen het al neokolonialisme, agro-imperialisme en *landgrabbing*, vrij vertaald: landjepik.

Afgelopen jaar was een absoluut record. Wereldwijd werd 45 miljoen hectare landbouwgrond verhandeld, tien keer zoveel als gemiddeld in de jaren daarvoor. Het grootste deel daarvan was land in Afrika, volgens een rapport van de Wereldbank.

De reden was de explosie van voedselprijzen in 2008. Rijke en opkomende landen beseften dat ze zich voor de toekomst moesten verzekeren van een stabiele voedselproductie. En waar kan dat beter dan in Afrika? Daar kun je land kopen of leasen voor een habbekrats. In Ethiopië bijvoorbeeld kost een hectare maar één dollar per jaar.

Opbrengst

Geweldig, nieuwe kansen, roepen voorstanders. Grote delen onbenut land worden nu eindelijk in productie genomen. De huidige opbrengst van de landbouwgrond in Afrika is volgens de Wereldbank immers maar dertig procent van wat die zou kunnen zijn. Prominente Afrikanen als Kofi Annan en Thabo Mbeki ijveren daarom al jaren voor een agrarische revolutie in Afrika.

Maar de landen en bedrijven sluiten vaak uiterst schimmige deals met Afrikaanse regeringen, waarschuwen internationale organisaties, waarvan vooral corrupte machthebbers profiteren.

Plaatselijke bewoners raken soms zonder enige compensatie hun toegang tot land, water en graasgebieden kwijt. Wat voor een leek braakliggend land lijkt, kan voor nomadenvolken land van levensbelang zijn. Maar in veel Afrikaanse landen hebben mensen weinig te zeggen over het land waarop ze leven. Vaak is het genationaliseerd, en even vaak zijn eigendomsrechten onduidelijk en nergens gedocumenteerd.

Protesten

Vandaar dat het één na het andere vuistdikke rapport verschijnt over *landgrabbing*. Niet alleen over land voor voedselproductie, ook voor de gewassen voor biobrandstoffen, zoals mais en suikerriet. Want ook daarvoor wordt veel Afrikaans land aangekocht door Europese bedrijven, sinds de EU eist dat straks tien procent van onze tanks met biobrandstof wordt gevuld. In Tanzania is al zoveel land verkocht voor biobrandstof dat er na protesten van de bevolking inmiddels een moratorium is ingesteld. Waar overigens niet iedereen zich aan houdt.

In Madagaskar leidde de woede van de bevolking over landverkoop tot gewelddadige protesten. Het Zuid-Koreaanse Daewoo had een deal met de regering gesloten voor de koop van 1,3 miljoen hectare land, de helft van alle landbouwgrond, voor de productie van mais en palmolie. Door het volksprotest ging de hele deal niet door en kwam zelfs de regering van Madagaskar ten val. Het was de alarmbel die de internationale organisaties wakker schudde.

Controle

De VN-organisatie voor voedsel en landbouw (FAO) hield er deze week voor het eerst een speciale bijeenkomst over. Net als de Wereldbank, Oxfam en tal van andere organisaties pleit ook de FAO voor strenge controlemechanismen. Want alleen die kunnen voorkomen dat het voedsel voor de rijken der aarde wordt verbouwd op het land van de armen, zonder dat die daarvan mee profiteren.